

แนวทางการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่ประโยชน์สุขของคน และสังคมอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนในพื้นที่รับผิดชอบ ของกองทัพภาคที่ 3

การพัฒนาของสังคมไทยที่ผ่านมา ได้เน้นที่การพัฒนาเศรษฐกิจ ตามแนวคิดและทฤษฎี ตะวันตก ซึ่งมีรากฐานแนวคิดและทฤษฎีอันไม่สอดคล้องกับภูมิสังคมของไทย จึงก่อให้เกิดปัญหาหลายประการ ทั้งปัญหาความเสื่อมโทรมของสังคม ปัญหา ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม จนนำไปสู่ภาวะเศรษฐกิจ และสังคมมีปัญหาการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน สถานการณ์เหล่านี้ส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ และสภาวะทางกายภาพของทรัพยากรดิน น้ำ และป่าไม้ เมื่อสถานการณ์รุนแรงถึงระดับหนึ่งแล้ว จะไม่เหลือทรัพยากรที่จะนำมาใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้อีกต่อไป

อีกทั้งการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ทางด้านสังคม และวัฒนธรรม เช่นการอพยพของคนวัยทำงานมาสู่เมืองใหญ่ เป็นผลโดยตรงทำให้ชนบทขาดกำลังคนที่จะพัฒนาท้องถิ่นของตัวเอง หรือขาดการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ทำให้ชุมชนชนบทเปลี่ยนแปลงไปสู่วัฒนธรรมเมืองอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดผลเสียแก่เด็ก และเยาวชนอย่างต่อเนื่อง การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ และป่าไม้ ให้ความอุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งอาหาร และรายได้แก่ชุมชน จะช่วยไม่ให้เกิดการอพยพของคนวัยแรงงานมาสู่เมืองใหญ่ มีผลให้ชุมชนเข้มแข็ง และรักษาความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชน และวัฒนธรรมของตนเองได้

ด้วยความรัก และแรงบันดาลใจ อันยิ่งใหญ่ ต่อประชาชนของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ซึ่งทรงมีพระราชปณิธาน ต้องการให้ประชาชนของท่านมีความสุข อย่างที่สุคนธ์เอง พระองค์ท่านทรงคิดค้นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นจำนวนมาก เพื่อช่วยเหลือเหล่าพสกนิกรให้พ้นจากสภาพความยากแค้น ไปสู่ความพออยู่พอกิน สมดังพระราชปณิธานที่พระราชทานเป็นปฐมบรมราชโองการ “ เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม ” จากพระปฐมบรมราชโองการดังกล่าว เพื่อให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุขทั่วแผ่นดินไทย การเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎร จึงเป็นพระบรมราโชบายที่จะทรงทราบถึงทุกข์สุข สภาพความเป็นอยู่ และปัญหาที่แท้จริงของราษฎร ทรงเล็งเห็นว่าประเทศไทยจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาไปในทุกๆด้าน จึงทรงถือเป็นพระราชภาระ ที่ต้องคิดค้นวิธีการทดลอง

ปฏิบัติเป็นโครงการนำร่องด้วยพระองค์เอง ก่อนที่จะพระราชทานเป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่มีการตรวจสอบติดตามผลการดำเนินงานในโครงการต่างๆ อย่างใกล้ชิดตลอดเวลา

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นโครงการที่ส่งผลประโยชน์ให้แก่ประชาชนใน ส่วนต่างๆ ของประเทศโดยตรง โดยเฉพาะชาวชนบทที่ห่างไกลทุรกันดารและยากจนอย่าง ที่แท้จริง โครงการเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นโครงการที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของคน ในชาติ การบริหารทรัพยากรและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และเสริมสร้างความมั่นคงของชาติ ซึ่งนอกจากจะส่งผลให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีแล้ว ยังก่อให้เกิดประโยชน์ต่อ ประเทศชาติเป็นส่วนรวมด้วย แต่การดำเนินงานสนองโครงการอันเนื่องมาจาก พระราชดำริ ที่ผ่านมา หน่วยงานต่างๆ ยังมีความยุ่งยาก สับสนในการจัดทำแผนงาน/ โครงการ และการนำเสนอ ขอรับการสนับสนุนงบประมาณ จึงทำให้การดำเนินงาน สนองโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ไม่เกิดประสิทธิภาพ และรวดเร็วเท่าที่ควร เนื่องจากไม่มีองค์กรและระบบการดำเนินงานเป็นส่วนรวมที่ชัดเจน รัฐบาลได้ตระหนักถึง ความสำคัญของเรื่องดังกล่าวนี้ จึงได้ออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยโครงการอัน เนื่องมาจากพระราชดำริ พ.ศ.2524 ซึ่งต่อมาได้แก้ไขปรับปรุงใหม่เป็นระเบียบสำนัก นายกรัฐมนตรี ว่าด้วยโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ พ.ศ.2534 เพื่อให้เป็นหลัก ในการดำเนินงานสนองโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เรียกว่า “ คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) ” เพื่อ เป็นหน่วยงานกลางในการประสานงาน สนับสนุน ดำเนินงาน และติดตามประเมินผล โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อให้องค์กรในภาครัฐ และภาคเอกชนสามารถสนอง พระราชดำริได้อย่างมีประสิทธิภาพสูง และสัมฤทธิ์ผล เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน และความมั่นคง ของประเทศชาติ

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจาก พระราชดำริ (กปร.)

แต่เดิมนั้นสำนักงาน กปร. เป็นหน่วยงานหนึ่งในกองวางแผนเตรียมพร้อมด้านเศรษฐกิจ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เรียกว่า สำนักงาน เลขาธิการ กปร. ยกฐานะขึ้นเป็นสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานโครงการอัน เนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) ในเวลาต่อมา แต่ยังคงสังกัดสำนักงาน คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ต่อมาเมื่อโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริได้ขยายขอบเขตการพัฒนาออกไปกว้างขวางยิ่งขึ้น วันที่ 3 มีนาคม 2535 คณะรัฐมนตรี โดยนายอานนท์ ปันยารชุน นายกรัฐมนตรี ได้มีมติอนุมัติในหลักการให้สำนักงาน กปร. แยกออกจากสำนักงาน คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยให้ยกฐานะเป็นหน่วยงาน ระดับกรม สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี หัวหน้าส่วนราชการขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี และเมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2536 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ 9) พ.ศ.2536 ตั้งให้สำนักงาน คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นหน่วยงาน ระดับกรม สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี มีเลขาธิการเป็นผู้บังคับบัญชา มีผลบังคับใช้ตั้งแต่ 7 กันยายน 2536 เป็นต้น จากนั้นเมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2545 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ.2545 ในหมวด 21 มาตรา 46(4) ให้สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นส่วนราชการไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวง หรือทบวง มีฐานะเป็นกรม อยู่ในสายการบังคับบัญชาของนายกรัฐมนตรี

หน้าที่ของคณะกรรมการพิเศษ เพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.)

1. การติดตามเสด็จเพื่อรับและประมวลพระราชดำริ สํารวจ ศึกษา วิเคราะห์ และจัดทำแผนหรือโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ รวมทั้งพิจารณาและเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดสรรเงินงบประมาณเพื่อดำเนินงานตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
2. ประสานงานกับส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และเอกชนทั้งในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
3. การติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
4. ปฏิบัติงานเลขานุการของคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
5. ปฏิบัติงานด้านวิชาการ การจัดระบบสารสนเทศ และการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ที่เกี่ยวข้องกับโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
6. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ได้รับพระราชกระแส หรือตามที่คณะกรรมการพิเศษ เพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริมอบหมาย หรือตามที่ระเบียบสำนัก

นายกรัฐมนตรี ว่าด้วยโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

7. ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ หรือตามที่นายกรัฐมนตรี หรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

นับแต่เริ่มแรกมาจนปัจจุบัน มีโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มากกว่า 4,000 โครงการ กระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไม่ว่าจะเป็นภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคอีสาน ภาคกลาง ครอบคลุมทุกด้านไม่ว่าจะเป็นด้านการเกษตร สิ่งแวดล้อม สวัสดิการสังคม โครงการสำคัญๆ และอื่นๆ เช่น ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั้ง 6 แห่ง ทั่วประเทศ ซึ่งการเกิดขึ้นของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินั้นเกิดจากเหตุดังนี้

1. เกิดขึ้นจากพระองค์เอง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงศึกษาจากสภาพพื้นที่ ศึกษาจากแผนที่และพระราชทานพระราชดำริให้ช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาให้กับพื้นที่นั้นๆ และมีหลายๆพื้นที่ พระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรสภาพพื้นที่จริง เพื่อจะได้ทรงเห็นสภาพที่แท้จริง
2. เกิดขึ้นจากฎีกาของราษฎร ราษฎรที่ประสบปัญหาความเดือดร้อน เมื่อไม่สามารถแก้ไขปัญหาก็จะทำหนังสือกราบบังคมทูล ราษฎรนำทูลเกล้าฯ ถวายในการเสด็จฯ ในพื้นที่ต่างๆ หรือส่งไปยังสำนักราชเลขาธิการ สำนักพระราชวัง เพื่อขอพระราชทานความช่วยเหลือ เมื่อได้รับฎีกาแล้ว สำนักงาน กปร. ก็จะส่งเจ้าหน้าที่ไปตรวจสอบดูปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร มีข้อเท็จจริงอย่างไร ควรจะมีแนวทางแก้ปัญหาให้กับราษฎรอย่างไร ก็จะแจ้งไปยังสำนักราชเลขาธิการ เพื่อนำความกราบบังคมทูล พระองค์ก็จะทรงพิจารณาความเหมาะสม ถูกต้อง ก็จะทรงรับเป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
3. เกิดขึ้นจากหน่วยราชการ หน่วยงานราชการที่กำลังดำเนินงานโครงการต่างๆ อยู่แต่ประสบปัญหาหรืองบประมาณขาดแคลนในการดำเนินงาน ก็จะขอพระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ ซึ่งเมื่อพระราชทานพระราชดำริให้ดำเนินการ ก็สามารถเร่งรัดการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องต่อไปได้

ขั้นตอนในการจัดวางแผนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

1. การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร แผนที่ ก่อนจะเสด็จพระราชดำเนินยังพื้นที่ใดๆ นั้นจะทรงศึกษาข้อมูลจากเอกสารและแผนที่ต่างๆ ที่มีอยู่ เพื่อให้ทราบถึงสภาพในท้องถิ่นนั้นๆ อย่างละเอียดก่อนเสมอ

2. การหาข้อมูลในพื้นที่ เมื่อเสด็จฯ ถึงพื้นที่นั้นๆ จะทรงหาข้อมูลรายละเอียดเพิ่มเติมอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงและข้อมูลล่าสุด อาทิ เช่น ทรงสอบถามประชาชนถึงการประกอบอาชีพ สภาพหมู่บ้าน ภูมิประเทศ ดิน ฟ้า อากาศ และ น้ำ ฯลฯ ทรงสำรวจพื้นที่เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรพื้นที่จริงที่คาดว่าจะดำเนินการพัฒนาได้ ทรงสอบถามจากเจ้าหน้าที่ เมื่อทรงศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และทรงได้ข้อมูลจากพื้นที่จริงแล้ว จะปรึกษากับเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างๆ ถึงความเหมาะสม ความเป็นไปได้อีกครั้งหนึ่งพร้อมทั้งทรงคำนวณวิเคราะห์ทันทีที่ด้วยว่าเมื่อดำเนินการแล้วจะได้ประโยชน์อย่างไร และคุ้มค่ากับการลงทุนหรือไม่เพียงใด อย่างไรก็ตามแล้วจึงพระราชทานพระราชดำริให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องไปพิจารณาในชั้นรายละเอียดขั้นตอนต่อไป

3. การศึกษาข้อมูลและการจัดทำโครงการ เมื่อเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องได้รับพระราชทานพระราชดำริแล้วไปศึกษาข้อมูลรายละเอียดต่างๆ อีกครั้งหนึ่งเพื่อประกอบการจัดทำโครงการให้เป็นไปตามแนวพระราชดำริที่ได้พระราชทานไว้ อย่างไรก็ตาม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้มีพระราชดำรัสอยู่เสมอว่า พระราชดำริของพระองค์นั้นเป็นเพียงข้อเสนอแนะเท่านั้น เมื่อรัฐบาลได้ทราบแล้วควรนำไปพิจารณาวิเคราะห์กลั่นกรองตามหลักวิชาการก่อน เมื่อมีความเป็นไปได้และมีประโยชน์คุ้มค่าและเห็นสมควรทำ จึงเป็นเรื่องที่จะต้องพิจารณาตัดสินใจเอง และในกรณีที่วิเคราะห์พิจารณาแล้วเห็นว่าไม่เหมาะสมก็สามารถล้มเลิกได้

4. การดำเนินงานตามโครงการ เมื่อจัดทำโครงการเสร็จเรียบร้อยแล้ว และผ่านการพิจารณาจากหน่วยงานต้นสังกัดที่อยู่เหนือขึ้นไปตามลำดับขั้นตอน จนถึงการอนุมัติโครงการและงบประมาณแล้ว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะดำเนินการปฏิบัติงานในทันที โดยมีสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงานกปร.) เป็นหน่วยงานกลางในการประสานงานและประสานแผนต่างๆ ให้แต่ละหน่วยงานได้ดำเนินการสนับสนุนสอดคล้องกัน และอาจจัดตั้งองค์กรกลางที่ประกอบด้วยแต่ละฝ่ายที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ควบคุมดูแลให้การดำเนินงานต่างๆ เป็นไปด้วยความเรียบร้อยมีประสิทธิภาพ

5. การติดตามผลงานและประเมินผล ในการติดตามผลการดำเนินงานนั้น แต่ละหน่วยงานรวมทั้งสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจาก

พระราชดำริ จะได้มีการติดตามประเมินผลเป็นระยะๆ แต่ที่สำคัญคือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะเสด็จฯ กลับไปยังโครงการนั้นๆ ด้วยทุกครั้งที่มีโอกาส เพื่อทรงพระเนตรความก้าวหน้าและติดตามผลงานต่างๆ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ในกรณีที่เกิดปัญหาอุปสรรคต่างๆ จะทรงชี้แนะแนวทางแก้ไขปัญหานั้นๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปและจากแนวทางการทรงงานเพื่อแก้ไขปัญหาให้แก่ประชาชนในแต่ละพื้นที่ ผู้ปฏิบัติงานสนองพระราชดำริหรือผู้ประกอบอาชีพโดยทั่วไป สามารถน้อมนำไปเป็นแบบอย่างในการดำเนินของตนให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการหรือหน้าที่การงานของตนได้

ประเภทของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

- 1.โครงการตามพระราชประสงค์ หมายถึง โครงการซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงศึกษาทดลองปฏิบัติเป็นการส่วนพระองค์ ทรงศึกษาหารือกับผู้เชี่ยวชาญในวงงาน ทรงแสวงหาวิธี ทดลองปฏิบัติ ทรงพัฒนาและส่งเสริมแก้ไขตัดแปลงวิธีการเป็นระยะเวลาหนึ่ง เพื่อดูแลผลผลิตทั้งในพระราชฐานและนอกพระราชฐาน ซึ่งต้องทรงใช้พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ในการดำเนินงาน ทดลองจนกว่าจะเกิดผลดี ต่อมาเมื่อทรงแนพระราชหฤทัยว่าโครงการนั้น ได้ผลดีและเป็นประโยชน์แก่ประชาชนอย่างแท้จริง จึงทรงกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้รัฐบาลเข้ามารับงานต่อในภายหลัง
- 2.โครงการหลวง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจازงการดำเนินการพัฒนา และบำรุงรักษาต้นน้ำลำธารในบริเวณป่าเขาในภาคเหนือ เพื่อบรรเทาอุทกภัยในพื้นที่ลุ่มต่ำล่ง ด้วยเหตุที่พื้นที่เหล่านี้เป็นเขตแดนชาวไทยภูเขา จึงทรงมีโอกาสพัฒนาให้คนกลุ่มนี้ได้อยู่ดีกินดี ให้เลิกการปลูกฝิ่น เนื่องจากเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย ให้เลิกการตัดไม้ทำลายป่าเพื่อทำไร่เลื่อนลอย และเลิกการทำการค้าไม้เถื่อนของเถื่อน อาวุธยุทโธปกรณ์นอกกฎหมาย ทรงพัฒนาช่วยเหลือให้ปลูกพืชหมุนเวียนที่มีคุณค่าสูง ขนส่งง่าย ปลูกข้าวไร่ และเลี้ยงสัตว์ไว้เพื่อบริโภค รวมคุณค่าผลผลิต แล้วได้คุ้มค่าแทนการปลูกฝิ่น ถึงแม้ว่างานของโครงการนี้ จะกินเวลายาวนานกว่าจะเกิดผลก็เป็นเวลานานนับสิบปี การดำเนินงานจะยากลำบากสักเพียงใด ก็ได้ทรงท้อถ้อย การพัฒนาค่อยๆ ได้ผลดีขึ้น ชาวไทยภูเขาจึงมีความจงรักภักดีเรียกพระองค์ว่า “พ่อหลวง” และเรียกสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถว่า “แม่หลวง” ของการของทั้งสองพระองค์จึงเรียกว่า “โครงการหลวง”
- 3.โครงการในพระบรมราชานุเคราะห์ หมายถึง โครงการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานข้อแนะนำ และแนวพระราชดำริให้เอกชนไปดำเนินการด้วยกำลังเงิน กำลังปัญญาและกำลังแรงงาน พร้อมทั้งการติดตามผลงานให้ต่อเนื่องโดยภาคเอกชน เช่น โครงการพัฒนาหมู่บ้านสหกรณ์เนินดินแดง อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่ง

สโมสรรอตราธิแห่งประเทศไทย เป็นผู้จัด และดำเนินงานตามแนวพระราชริ โครงการ พจนานุกรม โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เป็นต้น

4.โครงการตามพระราชดำริ เป็นโครงการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงวางแผนพัฒนา ทรงเสนอแนะให้รัฐบาล ร่วมดำเนินการตามพระราชดำริ โดยพระองค์เสด็จพระราชดำเนินร่วมทรงงานกับหน่วยงานของรัฐบาล ซึ่งมีทั้งฝ่ายพลเรือน ตำรวจ ทหาร โครงการตามพระราชดำรินี้ในปัจจุบัน เรียกว่า “โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ” มีกระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย ซึ่งมีลักษณะที่เป็นโครงการพัฒนาด้านต่างๆ ให้ดำเนินการเสร็จสิ้นภายในระยะสั้น และระยะยาวที่มีเวลามากกว่า 5 ปี นอกจากนี้มีลักษณะเป็นงานด้านวิชาการ เช่น โครงการเพื่อการศึกษา ค้นคว้าทดลอง หรือ โครงการที่มีลักษณะเป็นงานวิจัย

โครงการพระราชดำริต่างๆ ที่เกิดขึ้น เกิดจากปัญหาความเดือดร้อน ความยากลำบากของประชาชน ที่พระองค์ท่านทรงรับทราบ และได้มีพระราชดำริที่จะให้การช่วยเหลือเพื่อบรรเทาทุกข์ ซึ่งกระบวนการที่จะได้มาซึ่งข้อมูลต่างๆ ตั้งแต่ปัญหาที่เกิด ข้อมูลพื้นฐาน หรือข้อมูลประกอบต่างๆ จะได้จากหลายๆ วิธีการ และนำมาประมวล วิเคราะห์ หาหนทางปฏิบัติเพื่อแก้ไขตามลำดับ และในการแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนนี้เองผู้ที่เกี่ยวข้องมีความจำเป็นที่จะต้องรับทราบ รับรู้ปัญหาอย่างแท้จริง และทราบแนวพระราชดำริอย่างถ่องแท้ จึงมีกระบวนการที่สำคัญคือ การรับรู้ ศึกษาเรื่อง และประมวลเรื่องเกี่ยวกับพระราชดำริ เพื่อนำไปสู่การจัดทำแผนงานโครงการและนำไปปฏิบัติ

การรับรู้พระราชดำริ

การที่จะรับทราบถึงพระราชดำรินั้นหน่วยงานต่างๆ มีแนวทางในการรับรู้ได้หลายแนวทาง เช่น

1. รับรู้โดยการตามเสด็จในพื้นที่ทรงงาน การตามเสด็จในพื้นที่ทรงงาน เป็นแนวทางที่เราได้รับรู้พระราชดำริขณะนั้นโดยตรง ซึ่งเราต้องให้ความสนใจและจดบันทึกอย่างละเอียด เพื่อสนองพระราชดำริได้ครบถ้วน
2. รับรู้ขณะถวายรายงาน ในขณะที่ถวายรายงานความก้าวหน้าโครงการที่ดำเนินการไปแล้วพระองค์อาจมีพระราชดำรัสถึงแนวทางที่จะปฏิบัติต่อไป
3. การเข้าเฝ้ารับพระราชดำริโดยตรง การรับรู้กระแสพระราชดำริบางครั้งอาจรับรู้จากการที่พระองค์ทรงรับสั่งให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเข้าเฝ้าพระราชดำริโดยตรง
4. การรับแจ้งจากกองมนตรี สำนักราชเลขาธิการ สำนักพระราชวัง สำนักงาน กปร. บางกรณีท่านองคมนตรี หรือ เจ้าหน้าที่สำนักราชเลขาธิการ สำนักพระราชวัง หรือสำนักงาน

กปร. เข้าเฝ้าและได้รับฟังพระราชดำรัสถึงปัญหาในพื้นที่ต่างๆ องคมนตรี หรือเจ้าหน้าที่
สำนักราชเลขาธิการสำนักพระราชวัง หรือสำนักงาน กปร. ก็จะแจ้งต่อหน่วยงานที่
เกี่ยวข้องเพื่อสนองต่อพระราชดำริต่อไป

หลังจากรับพระราชดำริแล้ว จะมีการนำพระราชดำริมาศึกษาทำความเข้าใจเพื่อหา
แนวทางในการปฏิบัติต่อไป ซึ่งบางครั้งอาจจะต้องมีการประชุมเพื่อศึกษาตีความถึง
พระราชดำรินั้นๆ เมื่อปรึกษาหารือ ตีความ ศึกษาเรื่อง และดำเนินการโครงการแล้ว จึง
รวบรวมข้อมูลเพื่อถวयरายงานผลการศึกษา จากนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอาจมี
พระราชกระแสรับสั่งให้ศึกษาเพิ่มเติม ซึ่งผู้ปฏิบัติงานก็จะทำการศึกษาเรื่องนั้นเพิ่มเติม
อีก การศึกษาเรื่องสามารถทำได้โดย

1. ทำความเข้าใจพระราชดำริ พระราชดำรัส พระราชเสาวนีย์ พระราชกระแส
2. ปรึกษาหารือ ชี้แจงประเด็นต่างๆ แปลความ ตีความ พระราชดำรินั้นๆ
3. ทำการสรุปเรื่องที่ศึกษา เพื่อดำเนินการขั้นต่อไป

และเมื่อรับทราบพระราชดำริ ศึกษาความหมาย และแนวทางพระราชดำริแล้ว ทำการ
ประมวลเรื่องเพื่อสนองต่อพระราชดำริ ซึ่งการประมวลเรื่องสามารถกระทำได้ ดังนี้

1. ตั้งประเด็นต่างๆ (Function) เมื่อได้ประเด็นปัญหาและทำการกำหนดภารกิจที่จะ
แก้ปัญหาในแต่ละหัวข้อ เพื่อเป็นกรอบสำหรับดำเนินการ
2. กำหนดภารกิจ (Component) เมื่อได้ประเด็นปัญหาแล้วทำการกำหนดภารกิจที่
แก้ปัญหาในแต่ละหัวข้อ เพื่อเป็นกรอบสำหรับการดำเนินการ
3. กำหนดองค์ประกอบ (Interaction) เมื่อกำหนดภารกิจแล้วทำการพิจารณา
องค์ประกอบของโครงการ ได้แก่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น
4. กำหนดความสัมพันธ์ (Activities) เมื่อกำหนดองค์ประกอบแล้วทำการศึกษา
ความสัมพันธ์ของงานแต่ละหน่วยงานในโครงการเดียวกัน และนำมาบูรณาการเข้าด้วยกัน
เพื่อให้งานต่างๆ เป็นไปในทิศทางเดียวกัน
5. กำหนดกิจกรรม หลังจากบูรณาการงานของหน่วยงานต่างๆ เข้าด้วยกัน แล้วทำการ
กำหนดกิจกรรม และจัดลำดับความสัมพันธ์ก่อนหลัง
6. สรุปแนวทางการดำเนินงาน เพื่อขอพระราชวินิจฉัย

การบูรณาการในงานสนองพระราชดำริ

การบูรณาการ ก็คือ การทำให้หน่วยงานย่อยทั้งหลายเข้าร่วมเป็นองค์ประกอบซึ่งทำหน้าที่ประสานซึ่งกันและกัน สามารถดำรงอยู่และดำเนินไปในภาวะที่ครบถ้วนสมบูรณ์ หรือทำให้หน่วยย่อยๆ ทั้งหลาย ที่สัมพันธ์อิงอาศัยซึ่งกันและกันเข้าร่วมทำหน้าที่ประสานกลมกลืนเป็นองค์รวมเป็นหนึ่งเดียว ที่มีความครบถ้วนสมบูรณ์ในตัว โดยมีเหตุผลของการบูรณาการ คือ

1. เพราะสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง และการดำเนินชีวิตประจำวันไม่จำกัดว่าจะเกี่ยวข้องกับวิชาใดวิชาหนึ่ง
2. เพราะการแก้ปัญหาหรือการตัดสินใจ เป็นต้องใช้ความรู้และทักษะจากหลายสาขาวิชา ร่วมกัน
3. เพราะการบูรณาการเป็นการเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนเข้ากับชีวิตจริงได้
4. เพราะช่วยให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างรายวิชาและความสัมพันธ์ระหว่างวิชาต่างๆ กับชีวิตจริงทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย
5. เพราะช่วยให้เกิดความสัมพันธ์เชื่อมโยง ระหว่างความคิดรวบยอดในศาสตร์ต่างๆ เนื้อหาและกระบวนการ การที่เรียนในวิชาหนึ่งอาจช่วยให้เข้าใจในวิชาอื่นดีขึ้นได้
6. เป็นการขจัดความซ้ำซ้อนและก่อให้เกิดการประหยัดงบประมาณ
7. การดำเนินงาน ประสานสอดคล้อง สัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

การบูรณาการในงานสนองพระราชดำริ เป็นการทำให้หน่วยงานย่อยๆ ทั้งหลายที่สัมพันธ์อิงอาศัยซึ่งกันและกัน เข้ามาร่วมทำหน้าที่ประสานกลมกลืนเป็นองค์รวมเป็นหนึ่งเดียวที่มีความสมบูรณ์ในตัว เพื่อให้งานสนองพระราชดำริเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในงานสนองพระราชดำริจะต้องมีการบูรณาการงานในแต่ละงานเข้าด้วยกัน ดังนี้

1. บูรณาการแผนงานและการจัดการ (Management) : ในการบูรณาการแผนงานและการจัดการนั้น จำเป็นที่จะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนให้เข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้น โดยควรดำเนินการใช้แผนเป็นเครื่องมือในการดำเนินงาน เพราะในการดำเนินงานของโครงการฯ จะมีหลายๆส่วนราชการ รวมทั้งท้องถิ่นของเอกชน ประชาชน เข้ามาร่วมดำเนินงาน จึงจำเป็นต้องมีเครื่องมือที่จะกำกับ ดูแล และชี้ทิศทางในการดำเนินงานได้ จึงควรจะต้องมีการจัดทำ “แผน” เพื่อใช้เป็นกรอบและแนวทางในการดำเนินงานที่ชัดเจน และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน สอดคล้องและสนับสนุนซึ่งกันและกัน มิใช่ต่างคนต่างทำ ต้องปรับเปลี่ยนวิชาการทำแผน ซึ่งจะต้องเกิดจากการคิด วิเคราะห์ ชี้แนะร่วมกันอย่างจริงจัง มิใช่ต่างคนต่างเขียน และนำมาพร้อมเล่นเป็นแผนการดำเนินงาน จึงควรจะ

ดำเนินการให้มี แผนแม่บท ซึ่งจะเป็นแผนหลักที่จะใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานว่าจะ เป็นไปในทิศทางใด ใช้ระยะเวลาเท่าใด มีแผนงานที่สำคัญอะไรบ้าง ซึ่งส่วนใหญ่จะ ประกอบไปด้วย พระราชดำริ หลักการเหตุผล สรุปการดำเนินงานที่ผ่านมา วิสัยทัศน์ กรอบแนวคิดทิศทางการดำเนินงาน วัตถุประสงค์ เป้าหมาย แผนการดำเนินงาน ระยะเวลาดำเนินงาน องค์การบริหารงาน งบประมาณ การแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติ นอกจากนี้ยังจำเป็นต้องจัดทำ แผนปฏิบัติงานประจำปี เพื่อที่จะให้การบูรณาการได้ผล จริงจัง จะต้องมีแผนปฏิบัติการประจำปีว่าแต่ละหน่วยงาน/กิจกรรม จะดำเนินงาน อะไรบ้าง อยู่ที่ใด เพื่อจะได้รู้ว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน อย่างไร และเมื่อใด อันจะทำให้ทุก ภาคส่วนรับรู้ร่วมกัน ทำงานร่วมกันเพื่อขจัดความซ้ำซ้อนที่จะเกิดขึ้น รวมทั้งทำให้ กิจกรรมหรืองานที่จะทำสอดคล้องและสนับสนุนกันด้วย

การจัดองค์กร ควรให้มีคณะกรรมการหรือคณะทำงานในสายการบังคับบัญชาเดียวกัน มีอำนาจหน้าที่ที่ชัดเจน ไม่ซ้ำซ้อน กะทัดรัด คล่องตัว ก็จะทำให้การดำเนินงานได้รวดเร็ว และแก้ไขปัญหาได้ทันการ เช่น

ระดับนโยบาย	:	ส่วนกลาง	:	คณะกรรมการบริหาร
ระดับควบคุม ดูแล	:	จังหวัด	:	คณะกรรมการบริหาร
ระดับปฏิบัติการ	:	พื้นที่	:	ผู้ปฏิบัติงาน

การจัดให้มีเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการอยู่ปฏิบัติงานเป็นประจำและต่อเนื่อง มีความ รับผิดชอบในการดำเนินงาน หากไม่มีเจ้าหน้าที่อยู่ปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง จะทำให้การ ดำเนินงานขาดประสิทธิภาพ การประสานงานการติดต่อ ก็จะลำบาก ทำให้ประชาชนเบื่อ หน่ายและไม่มาติดต่อประสานงานอีก บางครั้งเมื่อประชาชนมาแล้วก็จะเสียเวลา และ เสียค่าใช้จ่าย แต่ไม่ได้รับผลตอบแทนเท่าที่ควร จึงจำเป็นต้องวางแผน กำหนดให้มี เจ้าหน้าที่อยู่ปฏิบัติงานเป็นประจำ

จะต้องมีการตรวจสอบ ติดตามการดำเนินงาน และประเมินผลการดำเนินงานอย่าง ต่อเนื่อง เพื่อจะได้รู้ว่าผลการดำเนินงานเป็นอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคประการใด จะได้รับ การดำเนินการแก้ไขได้อย่างทันท่วงที

2. บูรณาการงบประมาณ (Money) : เงินหรืองบประมาณ นับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ การดำเนินงานโครงการฯ ประสบผลสำเร็จหรือไม่ ซึ่งเราทราบกันดีว่า ประเทศของเรามี งบประมาณจำกัด ยังเป็นประเทศยากจน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องบูรณาการ การใช้

งบประมาณร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการประหยัด ไม่ซ้ำซ้อน และสามารถใช้งบประมาณอย่างจำกัด แต่เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนได้โดยดำเนินการ ให้มีหน่วยงานเดียวเป็นผู้เบิกจ่ายงบประมาณ ซึ่งจะทำให้ได้รับการจัดสรรงบประมาณพร้อมกัน ปฏิบัติงานร่วมกันได้ทันที ไม่ว่าจะดำเนินกิจกรรมของหน่วยงานใดก็จะทำให้การเบิกจ่ายงบประมาณไปแล้วเท่าไร เหลืออยู่เท่าไร อะไรบ้างที่ยังติดขัด ไม่สามารถเบิกงบประมาณได้ก็จะสามารถแก้ไข ปัญหาได้อย่างรวดเร็วและทันการณ์ หรือหากโครงการฯ ใดที่ต่างฝ่ายต่างเบิกงบประมาณไปกันเองก็จะต้องมีการจัดทำแผนการเบิกจ่ายงบประมาณร่วมกัน ว่าหน่วยใดจะเบิกจ่ายอะไร จำนวนเท่าไร เมื่อเวลาใด จะได้ประสานกับหน่วยงานอื่นๆ ให้ดำเนินการร่วมกัน หรือไปพร้อมๆ กันได้หรือไม่ จะต้องมีการรายงานผลการเบิกจ่ายงบประมาณ และมีการประชุมหารือร่วมกันให้มากขึ้น เพื่อจะได้ติดตามการดำเนินงานได้ทันทั่วถึง

3. บุคลากรบุคลากร (Man) : บุคลากรที่เข้ามาปฏิบัติงานภายในโครงการของศูนย์ส่วนใหญ่มาจากหลายหน่วยงาน ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการบูรณาการบุคลากร จากหน่วยงานต่างๆ เข้าด้วยกันเพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งบุคลากรที่เข้ามาปฏิบัติงานมาจากหน่วยงานต่างๆ นั้นอาจแยกเป็น เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานภายในศูนย์ เป็นผู้ปฏิบัติงานหลักในโครงการ ผู้เชี่ยวชาญและผู้ชำนาญการ ในบางกรณีปัญหาในพื้นที่หรือโครงการมีความสลับซับซ้อนหรือต้องการความชำนาญในการแก้ปัญหา ก็อาจมีหนังสือเชิญถึงผู้ชำนาญการเพื่อช่วยในการระดมความคิดเพื่อแก้ปัญหา นั้นๆ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญอาจเป็นบุคลากรของรัฐหรือเอกชน อาจารย์มหาวิทยาลัย เป็นบุคลากรที่สำคัญโดยเฉพาะอาจารย์ในมหาวิทยาลัยที่อยู่บนพื้นที่ใกล้เคียงกับศูนย์ การศึกษาการพัฒนาฯ นั้นๆ ทั้งนี้เนื่องจากเป็นผู้ที่รู้ปัญหาและวิธีการแก้ปัญหาในบางกรณี และข้าราชการหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในบางครั้งศูนย์การศึกษาการพัฒนาฯ อาจมีความจำเป็นต้องขอความร่วมมือจากบุคลากรของหน่วยงานอื่นๆ เพื่อให้การทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยบุคลากรเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่น

4. บุคลากรวัสดุอุปกรณ์ (Material) : วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในงานสนองพระราชดำริหาได้จากหลายแหล่ง ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องมีการนำวัสดุอุปกรณ์เหล่านั้นมาบูรณาการเข้าด้วยกัน โดยต้องมีการวางแผนการใช้วัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ อย่างประหยัดและคุ้มค่าที่สุด โดยกำหนดให้วัสดุอุปกรณ์ทั้งหมดเป็นของส่วนกลาง อยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของกองอำนวยการโครงการฯ ทุกส่วนราชการสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกัน ทุกส่วนราชการสามารถขอใช้วัสดุอุปกรณ์ จากโครงการฯ ได้ตลอดเวลาแต่จะต้องทำเป็นระบบชัดเจนเพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนและแก่งแย่งการใช้ เช่น รถยนต์ คอมพิวเตอร์ กล้องถ่ายรูป เป็นต้น

โดยจะต้องจัดทำตามคำขอ ทำแผนการใช้งานให้ชัดเจนและเหมาะสม เพื่อการประหยัดงบประมาณ อีกทั้งการขอใช้วัสดุอุปกรณ์ จะต้องสอดคล้องกับแผนการปฏิบัติงานประจำปีของโครงการฯ ก็จะสามารถรู้ว่าหน่วยงานใดมีงานอะไรบ้าง มากน้อยเพียงใด จำเป็นต้องใช้วัสดุอุปกรณ์จำนวนเท่าใด ก็จะได้วางแผนการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ให้สอดคล้องกับปริมาณงานที่มีอยู่ได้ ไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนและไม่ให้วัสดุอุปกรณ์สิ้นเปลือง ซึ่งวัสดุอุปกรณ์ที่นำมาใช้ในงานสนองพระราชดำริสามารถหาได้จากโครงการในบางครั้งภายในโครงการอาจมีวัสดุอุปกรณ์ในการปฏิบัติงานอยู่แล้วจากโครงการที่ผ่านมา จากหน่วยงานปกติ หน่วยงานปกติเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ทำงานเพื่อแก้ไขปัญหา และมีวัสดุอุปกรณ์การปฏิบัติงานอยู่แล้ว ดังนั้นโครงการอาจต้องมีการสำรวจก่อนเริ่มโครงการว่าในหน่วยงานปกติมีวัสดุอุปกรณ์อะไรอยู่บ้าง และสามารถนำมาใช้ได้หรือไม่ เพื่อเป็นการประหยัดและเตรียมการมาก่อน จากหน่วยงานทหาร บางครั้งโครงการอาจมีความจำเป็นต้องใช้วัสดุอุปกรณ์ที่มีลักษณะเฉพาะหรือต้นทุนสูงและต้องใช้แรงงาน เช่น รถตัก หรือรถขุด ซึ่งก่อนช่างทหารมีความพร้อมอยู่แล้ว ดังนั้นจึงอาจขอความร่วมมือนอกจากทหารได้เช่นกัน จากภาคเอกชน หากโครงการมีปัญหาซึ่งแต่ละปัญหาอาจมีความจำเป็นต้องใช้วัสดุอุปกรณ์ที่แตกต่างกันไป ดังนั้นโครงการจึงอาจตรวจสอบไปยังหน่วยงานเอกชนซึ่งทำงานคล้ายกับงานของโครงการ เพื่อขอการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์นั้นๆ หรือการจัดหาเพิ่มเติม เป็นการจัดซื้อจัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่มีความจำเป็นในโครงการเพิ่มเติมเมื่อตรวจสอบแล้วว่าไม่สามารถหาจากหน่วยงานต่างๆ ได้แล้ว หรือกรณีต้องใช้เร่งด่วนเป็นต้น และอีกกรณีหนึ่งคือการขอยืม โครงการอาจขอยืมวัสดุอุปกรณ์จากหน่วยงานต่างๆ เมื่อทราบว่าวัสดุอุปกรณ์นั้นมีที่หน่วยงานใด ทั้งนี้เพื่อความประหยัดของงบประมาณ

คุณสมบัติของผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการสนองพระราชดำริ

ผู้ที่จะปฏิบัติหน้าที่ หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานพัฒนาในด้านต่างๆ จำเป็นต้องยึดหลักการทรงงานแบบองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ตามหลักการทรงงานของพระองค์ท่าน จึงจะประสบผลสำเร็จ ซึ่งหลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนคือ

1. หลักคิด : ปรัชญาแห่งเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางการดำเนินชีวิต เพื่อสร้างความเข้มแข็งหรือภูมิคุ้มกันทุกด้าน , ภูมิสังคม ต้องคำนึงถึงภูมิประเทศของบริเวณนั้น และสังคมวิทยาของคนที่นี่ , องค์กรวม มีวิถีคิดอย่างองค์กรวม มองอย่างครบวงจร และมองเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและแนวทาง แก้ไขอย่างเชื่อมโยง , ยึดประโยชน์ส่วนรวม การทำเพื่อส่วนรวม ไม่ใช่เป็นการทำให้แต่เพียงผู้อื่นเท่านั้น แต่เป็นการทำเพื่อตนเองให้สามารถ

อยู่ร่วมกับสังคมที่อาศัยอยู่ได้ , การมีส่วนร่วม รู้จักเปิดกว้าง รับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่น แม้กระทั่งคำวิพากษ์วิจารณ์และนำมาปรับใช้อย่างฉลาด , เข้าใจความต้องการของประชาชน การให้ความช่วยเหลือประชาชน ต้องช่วยเขาเพื่อให้เขาสามารถช่วยตนเองได้ , รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และเคารพความคิดที่แตกต่าง ใช้วิธีที่เรียบง่าย และตรงไปตรงมา ในการทำงาน รับฟังความคิดเห็นและความต้องการของผู้ที่จะได้รับประโยชน์และผู้ที่ต้องเสียประโยชน์ , การพึ่งตนเอง ต้องแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เพื่อให้แข็งแรงพอที่จะดำรงชีวิตได้ต่อไป และพัฒนาให้สามารถอยู่ในสังคมได้ตามสภาพแวดล้อม และพึ่งตนเองได้ในที่สุด , พอลู่พอกิน ต้องทำให้ตนเอง “พอลู่พอกิน” เสียก่อน แล้วจึงค่อยขยายให้มีขีดสมรรถนะที่ก้าวหน้าต่อไป , ปลุกป่าในใจคน การที่จะฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้กลับคืนมาจะต้องปลูกจิตสำนึกให้คนรักธรรมชาติเสียก่อน , รู้-รัก-สามัคคี เพื่อทำงานให้สำเร็จและเพื่อการคบหาสมาคมกัน , การเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน สังคมใดก็ตาม ถ้ามีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน ด้วยความมุ่งมั่นเจริญต่อกัน สังคมนั้นย่อมเต็มไปด้วยไมตรีจิต มิตรภาพ มีความร่มเย็นเป็นสุขน่าอยู่ , ความซื่อสัตย์ สุจริต จริ่งใจต่อกัน ผู้ที่มีความสุจริตและบริสุทธิ์ใจ แม้จะมีความรู้น้อยก็ย่อมทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมได้มากกว่าผู้ที่มีความรู้มากแต่ไม่มีความสุจริต ไม่มีความบริสุทธิ์ใจ , ส่งเสริมคนดีและคนเก่ง ควรให้การสนับสนุนส่งเสริมผู้ปฏิบัติงาน เพราะคนดี คนเก่ง จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาความเจริญในด้านต่างๆ ได้เป็นอย่างดี

2. หลักวิชา : ทำงานอย่างผู้รู้จริง ให้ศึกษางานที่จะทำให้ดี อย่าผลีผลาม ความรู้จะหยุดนิ่งไม่ได้ ต้องขวนขวาย ต้องเก็บ บันทึกไว้ แล้วนำกลับมาใช้ประโยชน์ “ความรู้” ต้องพัฒนาอยู่เรื่อยๆ ต้องรู้หมดและ รู้อย่างแท้จริง , ไม่ติดตำรา ไม่ผูกมัดกับวิชาการและเทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่แท้จริง , ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ ในบางครั้งหากต้องการแก้ไขธรรมชาติ อาจใช้ธรรมชาติเข้าช่วยเหลือ โดยให้ธรรมชาติเป็นผู้แก้ไข และฟื้นฟูเอง ตามกาลเวลา , ใช้ธรรมปราบอธรรม นำความจริงในเรื่องความเป็นไปแห่งธรรมชาติและกฎเกณฑ์ของธรรมชาติมาเป็นหลักการ และแนวปฏิบัติที่สำคัญในการแก้ปัญหาและปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสถานะที่ไม่ปกติเข้าสู่ระบบที่เป็นปกติ เช่น การใช้ผักตบชวาบำบัดน้ำเสียโดยดูดซึมสิ่งสกปรกปนเปื้อนในน้ำ

3. หลักปฏิบัติ : เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา การพัฒนาในด้านต่างๆ ต้องเข้าใจภูมิประเทศ เข้าใจคน เข้าใจหลักปฏิบัติ และที่สำคัญ เราเข้าใจเขาและจะต้องทำอย่างไรให้เขาเข้าใจเราด้วย ประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด การแก้ไขปัญหาให้ยึดหลัก ความเรียบง่ายและประหยัด ทำได้เอง หาได้ในท้องถิ่น และประยุกต์ใช้สิ่งที่มีอยู่ในชุมชนนั้นๆ มาแก้ไขปัญหา โดยไม่ต้องลงทุนสูง หรือใช้เทคโนโลยีที่ไม่ยุ่งยากนัก , อ่อนน้อม ถ่อมตน และประหยัด มี

ความอ่อนน้อม ถ่อมตนรู้จักใช้ของให้คุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด , ทำให้ง่าย ทำสิ่งยาก ให้กลายเป็นง่าย ทำสิ่งที่สลับซับซ้อนให้เข้าใจง่าย , พิจารณาตามลำดับ การพัฒนาต้อง เริ่มจากพัฒนาในสิ่งที่มีความจำเป็นสูงสุดก่อน และค่อยพิจารณาเรื่องอื่นตามมาเป็นลำดับ, บริการที่จุดเดียว “ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ” ทั้ง 6 แห่ง เป็นต้นแบบในการบริหารรวมที่จุดเดียว เพื่อประโยชน์ต่อประชาชนที่จะมาใช้บริการ จะได้ ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย โดยมีหน่วยงานราชการต่างๆ มาร่วมดำเนินการและให้บริการ ประชาชน ณ ที่แห่งเดียว , แก้ปัญหาที่จุดเล็ก มองปัญหาในภาพรวมก่อนเสมอ แต่การ แก้ปัญหาจะเริ่มจากจุดเล็กๆ คือ การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่คนมักจะมองข้าม , ขาดทุน คือกำไร หลักการคือ “การให้” และ “การเสียสละ” เป็นการกระทำอันมีผลเป็นกำไรคือ ความอยู่ดีมีสุข , ความเพียร มีความมุ่งมั่นและความมีความตั้งใจในการทำงาน , อดทน- มุ่งมั่น ให้อัจฉริยภาพอดทน ทำจนเป็นนิสัย ไม่ว่าสิ่งใดๆ ที่เข้ามา ทุกข์ที่เข้ามา สุขที่เข้ามา เราก็รับด้วยใจสงบ ไม่ตื่นเต้นหรือกังวลกับสิ่งที่เกิดขึ้นกับตัวเรา , ความตั้งใจจริงและมีความ เพียร ทำงานต้องมีความตั้งใจ อย่าทำงานไปวันๆ ตั้งใจทำงานจะทำให้มีแรง มีกำลังใจ และต้องขยันหมั่นเพียร งานบางอย่างยาก แต่ก็ต้องฟันฝ่าไปให้ได้ , ทำงานอย่างมีความสุข การทำงานให้มีความสุข ควรเริ่มจากตนเองที่จะต้องมีความสุขกับงานที่ทำ และจะทำให้ ผู้อื่นรู้สึกมีความสุขไปด้วยที่ได้ทำงานร่วมกับเรา

ข้อเสนอแนะ แนวทางการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่ประโยชน์สุขของคน และสังคมอย่างยั่งยืน

ควรนำกระบวนการสนองพระราชดำริ ซึ่งเป็นกระบวนการการทำงานที่มีขั้นตอน เริ่มจาก ปัญหา นำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างมีขั้นตอน ประกอบกับการบูรณาการร่วมกันของ หน่วยงานต่างๆ ภายใต้การบริหารจัดการ มาดำเนินงานในพื้นที่ หรือชุมชนที่มีปัญหา เพื่อให้เกิดการแก้ปัญหา และเกิดประโยชน์สุข ต่อคน และสังคมอย่างยั่งยืน เป็นไปตาม พระราชประสงค์ขององค์พระมหากษัตริย์ หรือพระบรมวงศานุวงศ์ทุกพระองค์